

تشکیل خانواده در اسلام با نگاهی بر زندگانی حضرت زینب(س) ---

داشتن اصالت خاندان، ایمان، تقوا و عشق به پیامبر(ص) و اهل بیتش مهمترین شاخص های عبدالله ابن جعفر و دلایل انتخاب وی از طرف حضرت زینب(س) بود.

داشتن اصالت خاندان، ایمان، تقوا و عشق به پیامبر(ص) و اهل بیتش مهمترین شاخص های عبدالله ابن جعفر و دلایل انتخاب وی از طرف حضرت زینب(س) بود.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه-رضا صفری: دومین نقش یک زن(نقش اول او فرزندی برای والدین است)، نقش همسر داری است. با نگاهی به سیره و منش پیامبر(ص) شاهد هستیم که با ظهور دین اسلام در امر خانواده یک انقلاب بسیار مهم فرهنگی رخ داد. در سیره پیامبر اسلام شاهد یک سری الگوها و تدابیری هستیم که از یک سو به منظور اصلاحات فرهنگی در قالب بیان اهمیت ازدواج، نفی تک زیستی و عزوبت، تقویت ایمان به حمایت الهی و افزایش امید به آینده و کم کردن نگرانی های اقتصادی جوانان دنبال می شود، از سوی دیگر خانواده ها و اولیای امور به زمینه سازی ازدواج جوانان فراخوانده می شوند و مهمترین نکته اینکه به آسان سازی ازدواج تأکید می گردد. نوشتار زیر، موضوع ازدواج و همسر داری حضرت زینب(ع) را با نگاهی به الگو برداری برای زنان امروز مورد بررسی قرار می دهد.

با نگاهی موشکافانه به سطور فوق کاملاً واضح و مشخص است که در مسئله ازدواج سه مسئله اساسی و راهبردی مورد توجه دین قرار گرفته است:

-فرهنگ سازی برای ازدواج و نفی تجرد

-نفی نگرانی های اقتصادی جوانان در امر ازدواج

-تاکید بر خانواده بر آسان گیری ازدواج

امروزه با نگاهی به چگونگی شکل گیری ناهنجاریهای اجتماعی و اخلاقی در جوامع اسلامی از یک سو و افزایش سن ازدواج دختران و پسران، طرح مشکلات اقتصادی بواسطه خواسته های نابجا و سختی گیری خانواده ها در امر ازدواج از سویی دیگر، به این رهیافت میرسیم که این امر ناشی از عدم توجه نهادهای تاثیر گذار از جمله نهاد خانواده ها به آموزه های دینی و سیره نبوی و خاندان اهل بیت(ع) می باشد. امروزه که جوامع اسلامی با ناهنجاریهای اخلاقی مواجه می باشند لازم است بار دیگر این آموزه ها را مورد توجه قرار دهد و از آن الگو برداری کنند.

درباره ازدواج حضرت زینب(س) به عنوان یکی از الگوهای اساسی در دین اسلام برای بانوان، اطلاعات بسیار اندکی وجود دارد. با این حال با تامل در نوع نگاه پیامبر(ص) و سیره ایشان به مسئله کاملاً واضح و مشخص می شود که در حقیقت سبک و مرام زندگی و همسر داری حضرت زینب(س) نیز بر اساس آموزه های پیامبر(ص) بوده است که در ادامه بر اساس شاخص های مطرح شده در سیره پیامبر(ص) برای ازدواج، این بخش از زندگی حضرت زینب(س) را مورد بررسی قرار می دهیم

فرهنگ سازی و توجه به امر مقدس تشکیل خانواده

از پیامبر(ص) روایت شده است که «در اسلام هیچ بنیانی در نزد خداوند دوست داشتنی تر از تزویج نیست.» [۱] و یا در جای دیگر می فرمایند «هرکس که دوست دارد خداوند را در حالی که پاک و مطهر است ملاقات کند باید در حالی که زوجی اختیار کرده است به ملاقات خداوند بشتابد.» [۲] بر این اساس حضرت زینب(س) نیز باید برای آینده خود مردی را به عنوان شریک زندگی انتخاب می کردند که در نوع انتخاب و گزینش همسر توسط حضرت، نکات درس آموز بسیاری برای زنان و دختران امروز ما وجود دارد. دختران در انتخاب شریک زندگی خود به دنبال چه معیارهای باید باشند؟ زیبایی، ثروت، شغل های بسیار مهم... معیارهای نیستند که در اسلام و سیره نبوی بدانها به عنوان معیار توجه شده باشد. گرچه ثروت و شغل... برای گذران زندگی و تامین مایحتاج ضروری می باشد ولی جز اساس انتخاب همسر نیست. در نگاه و سیره پیامبر(ص) و اهل بیت اساس ایمان و اخلاق است.

حضرت رسول در این باره می فرمایند: «هرگاه کسی که از اخلاق و دینش رضایت دارید برای ازدواج به درگاهتان آمد به وی

همسر دهید و گرنه (سخت‌گیری در ازدواج) سبب فتنه و فساد بزرگ در زمین خواهد شد. [۳] یا در جایی دیگر می‌فرمایند: «برای نطفه‌های خویش فردی مناسب اختیار کنید؛ به هم شأن خود دختر دهید و از آنان دختر بگیرید.» [۴]

حال براساس آموزه‌های که از سیره حضرت رسول(ص) گفته شد، آیا معیارانتخاب حضرت زینب(س) موقعیت اجتماعی فرد بوده است؟

آیا حضرت زینب(س) ملاک را ثروت و دارایی فرد مقابل قرار داده بود؟

آیا برای حضرت اصالت خاندان و تقوا و رستگاری ملاک بوده؟

و ...

بر اساس گزارش‌های تاریخی، حضرت زینب خواستگاران بی شماری از قبیله‌های مختلف داشته است و جالب تر اینکه بسیاری از این خواستگاران از موقعیت اجتماعی و قبیلگی و ثروت زیادی برخوردار بودند و همه تلاش آنها این بود که بتوانند افتخار دامادی از نسل پیامبر(ص) را نصیب خود بکنند. برخی از این خواستگاران از اشراف و روسای قبایل عرب از جمله اشعث بن قیس بود. در بین خواستگاران زینب(س) نام عبدالله بن جعفر نیز به چشم می‌خورد. او در خانه ی علی (ع) آمد و شد داشت و مورد علاقه ی رسول خدا (ص) و امیرمومنان(ع) بود.

وی فرزند جعفر بن ابیطالب، یعنی برادر زاده علی بن ابیطالب بود. جعفری که جز اولین ایمان آورندگان به پیامبر(ص) بود و اولین کسی بود که گروهی از مسلمانان را در هجرت به حبشه رهبری کرد و نهایت بعد از بازگشت در یکی از نبردها با رومیان هر دوست خود را از دست داد و از طرف پیامبر(ص) ملقب به جعفر طیار گردید. عبدالله فرزند چنین پدری بود. همه ی مورخان که از عبدالله سخن گفته اند، او را به کرامت و عزت نفس ستوده اند و مخصوصا در جنبه ی بخشش او بسیار بحث کرده اند.

عبدالله بن جعفر مورد وثوق امیرالمؤمنین (ع) بود و بعدها نیز در جنگها و برنامه های آن حضرت شرکت و حضوری چشمگیر داشت تا جایی که در جنگ صفین او یکی از فرماندهان سپاه امام (ع) به حساب می آمد.

بنابراین داشتن اصالت خاندان، ایمان، تقوا و عشق به پیامبر(ص) و اهل بیتش مهمترین شاخص های عبدالله و دلایل انتخاب وی از طرف حضرت زینب بود.

ازدواج و افزایش روزی

در عصر پیامبر(ص) عده ای به علت فقر اقتصادی از ازدواج کردن کناره گیری می کردند مسئله ای که امروزه ای یکی از دلایل اصلی جوانان برای دوری از ازدواج می باشد. در این باره روایاتی از حضرت وجود دارد که گویا پیامی برای جامعه امروز ما می باشد:

«کسی که ازدواج را به خاطر ترس از تنگدستی ترک کند به خداوند سوءظن نموده است چرا که خداوند می‌گوید: اگر فقیر باشند از فضل خود بی‌نیازشان خواهم نمود.» [۵] «خانواده تشکیل دهید که موجب افزایش روزی است.» [۶]

زمانی که حضرت زینب با عبدالله ازدواج کرد، عبدالله از لحاظ اقتصادی وضع بهتری داشت اما در عین حال دست کرم و بخشش بسیار داشت که در این باره روایت ها و گزارش های بسیاری وجود دارد. نکته جالبتر در این مسئله این است که با ازدواج ایشان با حضرت زینب(س) نه تنها اوضاع اقتصادی و مالی ایشان بدتر نشد بلکه با حضور مبارک حضرت زینب(س) روز به روز نیز بهتر و پر رونق تر گردید.

تشویق به کمک در امر ازدواج

اقدام های خیر و نیکوکارانه همواره در تمام جوامع حتی جوامع غیر دینی مورد تحسین قرار می گیرد و کمک به شکل گیری بنیان خانواده که خود عامل بسیاری مهمی در جلوگیری از بزهکاری ها می باشد در موارد مختلفی در سیره پیامبر(ص) بازگو شده است از جمله:

«هرکس که اقدامی در پیوند ازدواج دو نفر انجام دهد خداوند هزار تن از حوریان بهشت را، که هر کدام در قصری از در و یاقوت

ساکنند، به ازدواج وی درخواهد آورد.» [۷] عبدالله به علت ارتباط نزدیکی که با عموی خود حضرت امیر(ع) داشت و به علت شرم و حیا؛ خود نتوانست جریان خواستگاری را پیش علی(ع) مطرح کند از اینرو فردی را به عنوان واسطه نزد حضرت فرستاد و موضوع را مطرح کرد. چقد پسندیده است که حرمت ها حفظ شود و پرده های شرم و حیا دریده نشود.

سیره علوی که همان سیره نبوی بود حضرت علی(ع) از دخترش نظرخواهی کرد و خود نیز سجایای اخلاقی و رفتاری عبدالله را ستود و زینب(س) به این ازدواج جواب مثبت داد و خود حضرت علی(ع) مقدمات عقد و مراسم ازدواج را مهیا کرد و بر اساس سیره پیامبر(ص) در امر خیر پیش قدم شد.

مهریه های سبک

مهریه حق زن می باشد و در اصل آن هیچ مشکلی وجود ندارد و اسلام بر این حق صحه می گذارد. ولی نکته ای که باید بدان توجه کرد این است که آیا در تعیین مهریه باید به توان مالی شوهر توجه کرد یا نه؟ آیا مهریه های سنگین که امروزه در جامعه مرسوم شده تضمینی برای بنیان خانواده و تداوم آن می باشد. پیامبر(ص) با بهترین و کوتاه ترین جمله به این مسئله واکنش نشان می دهند و می فرمایند: «بهترین زنان آنست که مهریه اش سبک تر باشد.» [۸]

حضرت زینب(س) در تمام افعال و اعمال و رفتارش آئینه ی تمام نمای مادر بزرگوارش حضرت زهرا (س) بود. در حلم در وقار در ادب در علم و دانش و صبر... در این موضوع نیز تبعیت تام از مادر بزرگوارش کردند و مقرر گردید مهریه حضرت زینب(س) همان مهریه حضرت زهرا(س) باشد. مهریه حضرت زهرا(س)، در واقع آنچه از فروش زره حضرت امیر بود حساب شد که مابین ۴۰۰ تا ۵۰۰ درهم نقره بود.

در هر ازدواج، طرفین می توانند شرایط ضمن عقد داشته باشند و این منوط به این است که فرد مقابل قبول کند و یا قبول نکند. در صورت قبول کردن طرف مقابل ملزم به اجرای آن عهد خواهد شد. در ازدواج حضرت زینب(س) با عبدالله یک اصل و یا شرط ضمن عقدی گنجانده شد و آن عبارت بود از اینکه اگر حسین(ع) به هر سفری و یا مسافرتی و یا هر مکانی نقل مکان کند، زینب نیز با او خواهد بود و خانواده نیز باید زینب را همراهی کند. این شرطی بود که عبدالله با جان و دل آن را از عقيله بنی هاشم قبول کرد و در جریان سفر امام به مکه و بعد به عراق پایبند آن شد.

علت این شرط هم مربوط به علقه ها و عواطفی بود که بین این خواهر و برادر از دوران کودکی برقرار بود به گونه ای که روایت شده است که اگر حضرت زینب(ع) برای چند ساعت امام را نمی دیدند صبر و قرار خود را از دست می دادند و بی تابی می کردند.

از دوران زندگی حضرت با عبدالله اطلاعات چندانی وجود ندارد مگر اینکه مربوط و در ارتباط مستقیم با حسین باشد. آنچه مسلم است اینکه ایشان دو فرزند به نام های عون و جعفر از عبدالله داشتند. عبدالله در جریان سفر امام به مکه و سپس به عراق نتوانست امام را همراهی کند ولی اجازه داد همسرش به همراه فرزندان راهی شوند و جالب تر اینکه به فرزندانش سفارش کرد در صورت ضرورت جان خود را فدای امام زمان خود بکنند.

گرچه درباره حیات زناشویی حضرت زینب(س) و عبدالله اطلاعات چندان وجود ندارد، ولی احادیث زیادی از پیامبر(ص) درباره روابط زناشویی وجود که بی گمان حضرت زینب(س) نیز در صورت ضرورت همان ها را به کار بسته بوده که بصورت اختصار بیان می شود.

اختلاف نظر و سلیقه همواره امری طبیعی در درون خانواده ها می باشد؛ با این حال باید دقت کرد که این اختلاف ها افزایش و منجر به تنش های عمیق در درون خانواده و در ارتباط بین زن و شوهر نگردد و این مسئله ای است که دین مبین اسلام بدان توجه کرده و الگوهای عملی و رفتاری بسیاری را می توان در این باره مشاهده کرد که زندگی حضرت زینب(س) نمونه بارز آن می باشد.

آنچه در این باره بسیار مهم می باشد این است که زن در کنار مرد باید تلاش کند که تنش های موجود را که بینان خانواده را نشان گرفته به حداقل برساند، و مانع از این بشود که امر طلاق رخ دهد. با نگاهی به سیره زینب(س) و الگوهای رفتاری حضرت مشاهده می کنیم که تقویت بنیان های اخلاقی مهمترین عامل در حفظ کیان خانواده را از سوی طرفین می باشد

در ادامه به نمونه های از سیره پیامبر(ص) در این باره اشاره خواهیم کرد. نمونه های که اگر زنان و مردان جامعه در دنیای امروز هم بدان تمسک جویند خواهند دید که چگونه آموزه ای دینی که در سیره عملی و رفتاری پیامبر(ص) متجلی شده بنیان

خانواده آنها را مستحکم خواهد ساخت.

مدارا به جای سخت گیری

پیامبر(ص)، زنان و مردان را سفارش می کند که در رفتار و برخورد با یکدیگر سعه صدر داشته و با مدارا با یکدیگر برخورد و رفتار کنند: «هرکس که با تساهل، نرمی و راحتی رفتار نماید خداوند بر آتشش حرام گرداند.» [۹]

تبعیت زن از مرد

یکی از مشکلات امروزی در جوامع اسلامی که در دوره حیات پیامبر(ص) هم وجود داشت نسبت بدگمانی برخی از مردان به زنان و همسران خود بود. حضرت در احادیث مختلفی بر زنان توصیه می کند که زمینه این گمان بد را از بین ببرند: «حق مرد بر زن آن است که... بدون اذن شوهر از خانه خارج نشود و کسی را که شوهرش خوش ندارد به منزل داخل نکند.»

تاکید به حفظ غرور مرد

به دنبال هجرت پیامبر(ص) از مکه به مدینه، برخی از مهاجرین با مشکلات مالی بسیاری مواجه شده بودند و در برخی موارد نمی توانستند نیازهای خانواده خود را تامین کنند. امروزه هم به علت مشکلات اقتصادی بسیاری از مردان در تامین و خواسته های همسرانشان با مشکلات زیادی روبرو می گردند که همه تلاش خود را به کار می برند ولی گاهی مواقع به علت ناتوانی در مقابل اهل خانه سرخورده و شرمند می شوند. پیامبر(ص) با درک این پدیده در دوره خود و برای آیندگان در این باره در حدیثی ارزشمندی به دختر خود سفارش می کند:

«دخترم، از همسرت چیزی نخواه مگر آنکه او خود برای تو آماده کند» [۱۰]

بخشندگی و گذشت

بخشندگی و گذشت یکی دیگر از عوامل بسیار مهم در سیره پیامبر(ص) برای استحکام خانواده بیان شده است. در این باره تاکید پیامبر(ص) بر این است که گذشت را در سرلوحه کارهای خود قرار دهید و با کمترین اختلافی بنیان خانواده را از هم نپاشید چیزی که امروزه خانواده ها باید بدان توجه زیادی داشته باشند. «بدترین زنان شما کسانی اند که... هیچ عذری را از همسر نمی پذیرند و خطایی از وی را نمی بخشند» [۱۱]

اجر همسررداری

بر اساس آنچه گفته شد، همسررداری در سیره رسول خدا(ص) عملی مهم و ارزشمند و به مثابه جهاد در راه خداست. یکی از زنان انصار به محضر رسول اکرم(ص) شرفیاب شد و با لحنی شکوه آمیز گفت: «ای رسول خدا! گناه ما زنان چیست که باید بیشتر عمر خود را در خانه بگذاریم و به پرورش کودکان شما مردان که پیوسته در میدان کار زارید بپردازیم؟» آن حضرت با دقت به سخنان اسماء گوش داد و بعد فرمود: «از جانب من به تمام زنان مسلمان بگو شوهررداری برای زن وظیفه ای بس گران و پر ارج است و در ثواب همپایه اجر مردان از جان گذشته ای است که در راه خدا شمشیر می زنند.» [۱۲]

پی نوشت ها:

[۱] - حرعاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، مؤسسة آل البيت لاحیاء التراث، قم، ۱۳۷۴، ج ۲۴۹۰۱

[۲] - همان، ج ۲۴۹۰۲ و ج ۲۴۹۱۴

[۳] - همان، ج ۲۵۰۷۳

[۴] - پایدار، ابوالقاسم، نهج الفصاحه «مجموعه کلمات قصار حضرت رسول اکرم(ص)»، سازمان انتشارات جاویدان، تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۶، ج ۱۱۳۱؛ ج ۱۱۳۲

[۵] - همان، ح ۲۴۹۸۴ و ۲۴۹۸۳ و ۲۴۹۸۶

[۶] - همان، ح ۲۴۹۸۵

[۷] - همان، ح ۲۴۹۹۶

[۸] - نوری، حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، مؤسسة آل البيت:، لاحياء التراث، بیروت، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۱۶۲

[۹] - پایدار، همان. ح ۲۹۱۱

[۱۰] - علامه مجلسی، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، تهران، اسلامیة، ۱۳۶۳، ج ۴۳، ص ۳۱؛ حرعاملی، همان، ح ۲۵۴۶۳

[۱۱] - حرعاملی، همان، ح ۲۴۹۵۷

[۱۲] - حرانی، ابی محمد علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، احمد جنتی عطایی، [بی جا]، انتشارات علمیة اسلامیة بازار شیرازی، [بی تا]، ص ۶۵